

KUSTBON

Nr 2. Årgång 18

ORGAN FÖR
ESTLANDSSVENSKARNA I SVERIGE

Juni 1961

SOMMAR

Från Ormsö.

Landsmålsarkivet, Uppsala.

Utgiven av Svenska Odlingens Vänner.

Redaktör och ansvarig utgivare: *Edvin Lagman.*

Redaktionssekreterare: *Lars Broman.*

Red. och exp. Eknäsvägen 2. Stockholm K.

Kustbons postgiro: 19 72 07. Tel. 53 16 37.

Utkommer 1961 med fyra nummer.

Prenumerationspris 1961 5 kr.

Annonspris: 1/1 200:—, 1/2 115:—, 1/4 60:—,
1/8 35:

Förlovnings-, vigsel- och födelseannonser 5 kr.

Dödsannonser 30 kr.

Härnösand: 1961 — Härnösands Boktryckeri Aktiebolag

Ur innehållet:

	Sid.
<i>Sommarvandring</i> av Edvin Lagman	2
<i>Folkkliv på Runö</i> av Edvin Lagman	4
<i>Flickors och gifta kvinnors hälsotillstånd</i> (Från Nuckö)	7
<i>Nargö blev deras hemö</i> av Emil Wickman	8
<i>Estlandssvenska ramsor</i>	10
Bemärkelsedagar, familjenytt m. m.	11 till 16

Sommarvandring

Kartan över de estlandssvenska bygderna ger mig en intensiv förnimmelse av sommar och söndag. Jag sitter och ser på de lätta strecken, som markerar vattnet, havet utanför Ormsö, Nuckö, Rågöarna och de andra trakterna. Där ligger Östersjön och Finska viken blekblanka för min syn en stilla sommardag. Roddbåtar med badande och skrattande ungdomar, ett segel som står stilla över dyningen, röken från en ångbåt, som rundar udden, och vid horisonten strimman av en ö eller av fastlandet i söder och öster.

Det finns tusentals små stjärnformade märken inprickade på kartan. Teckenförklaringen säger, att det är barrskog. Barrskogen ligger som en mörkgrön matta över nästan hela Rickul kommun, men på Nuckölandet är det bara en stump från Pasklepviken i väster fram till Paskleps by i öster och till Enby i söder. Ormsö, Vippal, Korkis och Nargö ser jag som en präktig barrskogsflossa, och Runö är delat med ett streck från norr till söder med barrskogen öster om strecket.

Dessa stora skogar har en het sommardag sin

KALLELSE TILL

S O V:s ÅRSMÖTE

och

Estlandssvensk Hembygdsdag

Föreningen Svenska Odlingens Vänner
håller årsmöte och estlandssvensk
hembygdsdag

söndagen den 20 augusti kl. 11.00
i Baggensalen, Saltsjöbaden

Dagordning för SOV:s årsmöte

1. Godkännande av kallelse till årsmöte
2. Val av mötesordförande och sekreterare
3. Val av två justeringsmän
4. Styrelse- och revisionsberättelse
5. Beviljande av ansvarsfrihet
6. Val av ordförande för nästa verksamhetsår
7. Val av styrelseledamöter
8. Val av två revisorer och två revisors-suppleanter
9. Medlemsavgiften
10. Övriga frågor.

Efter årsmötesförhandlingarnas slut serveras kaffe kl. 12.30. Samvaron fortsätter kl. 14.00 med föredrag "En gränstvist i svenskbygden på 1500-talet" av lektor Edvin Lagman, musik, allsång, gammaldans och ring lekar.

Pris för kaffe med bröd 5 kronor, serveringsavgift inberäknad.

Förbindelser: Tåg från Slussen var 40:nde minut kl. 9.40, 10.20, 11.00 osv. Från Saltsjöbaden 13.40, 14.20, 15.00, 15.40, 16.20, 17.00, 17.30, 18.00.

Pris tur-retur kr. 3.50, barn 6—12 år kr. 1.80. Rabattkort om 10 resor kr. 16.50.

Alla hjärtligt välkomna!

Styrelsen för

SVENSKA ODLINGENS VÄNNER

alldeles speciella doft av barr och kåda och smala, vitdammiga vägar. Men här och där öppnas förlåten för hyggen, som står röda av smultron, halon, tjärblomster och mjölkört.

På kartan ser jag också små prickar, ringar och en tät streckteckning. Det är gles skog och enbuskar, lövskog och sankmark. Minns ni enbackarna, där det växte backsippor — *strånsklockor* — om våren och där om sommaren timjan låg som skära tuvor med surrande bin i? Tänk på stranden mellan Kjurs näs och Borrby holm på Ormsö, mellan Kolviks och Näsbyn i Vippal eller östra stranden av Lilla och Stora Rågö!

Sedan faller min blick på Tällnäs, den stora halvön mellan Nätan och Pasklepviken. Där står

lövskogen ljus med solglitter över björkarnas blanka blad, med vildblommor i de fuktiga sänkorna, med fåglalåt och insektssurr i luften. Längs Sutlep och Rickul kommuners östgräns löper ett brett band av sankmark med lövskog och vide-snår ända upp till nordkusten, där det slutar i små grunda sjöar — *voana* — innanför den höga dynryggen med barrskog på, som genombrytes av Spithamnån. På kartan läser vi Dravet, Borkullmossen, Sender och Källskogen. Nog minns vi, hur lövängarna i slutet av juli låg som jämna, gröna golv, när höet räfsats upp och slagen efter lien drog streck över marken som breda tiljor. Och inte glömmer vi väl heller dofterna från nattviol, när vi gick hemåt sent om kvällarna.

Så var det för övrigt också på Ormsö, Rågöarna och Runö, i Vippal och Korkis.

Jag ser även vägarna dra fram som streck över kartan. Här och där finns intill dem svarta prickar av oregelbunden form. I vårt minne träder byarna fram, med grönskande trädgårdar och halm-täckta, mossiga tak i sommarsöndagens ro. Jag vandrar längs vägarna — att jag börjar i Spithamn är väl naturligt —, ser ibland havet blänka fram, kommer ut till Luxstranden och sedan till Nuckölandet. En söndag för länge sedan var vi på Bysholm, när allt stod i blom. Jag satt bakpå Anton Vesterbergs motorcykel. Nu ligger Fältet framför mig med en oändlighet av färgskiftningar bland markens örter, med vita moln i rymden och med Nuckö kyrkas smala torn i fonden. I nästa ögonblick har tanken redan glidit förbi Birkas, och från Österby brygga ser jag på andra sidan viken profilen av Hapsal, som domineras av slottsruinen inne i staden och den höga magasinsbyggnaden längst ute vid nya hamnen. Men då har jag tagit ett steg utanför kanten på kartan.

Snart är jag ute på sjön och på väg mot det

fagra Ormsö. Från Sviiby hamn sveper vi över ön, genom Hullo förbi S:t Olovs kyrka ända bort till Saxby båk, som glänser vit mot havets blånad, där minnets solsken flödar.

Men jag vill också vandra österut över moarna, där sommarens dofter alltid var så intensiva — förbi Vada och Neve, till Aklop, Uglas, Brask och de andra byarna i Vippal, och därifrån genom barrskogen och lövängarna till Korkis. Ute till havs ligger Rågöarna, där är Åsbyn, Storbyn och Bisagidbyn på Stora Rågö, Storbyn och Lillbyn på Lilla Rågö! Redan ser jag i öster Nargöns skogskontur och går i nästa ögonblick från Klaus och Mätasatame genom Stora byn upp längs östkusten till Lilla byn.

Jag glömmer inte Odensholm — det är min älsklingsö. Över de låga grusryggarna vilar sommaren med en speciell försynt charm. Havet är nära överallt, från hamnen ut till fyren, och det kommer ännu närmare, om man stiger upp på någon av de stegar, som varje gård har vid husgaveln.

Man har en känsla av att man därifrån kan se Runö på horisonten i söder. Det är naturligtvis alldeles omöjligt i verkligheten. Däremellan ligger Dagö och Ösel, som en gång haft sina svenskbygder, och inte ens den starkaste hägring kan lyfta Runö så högt ur havet. Men det finns där i ens fantasi. Det är en lummig idyll med glada människor, ensam utkastad i havet, betagande och tidlös.

Där stannar min tanke och där slutar min sommarvandring, medan doften från smultron, hundloka och gulmåra strömmar in från ängen utanför mitt fönster och sätter ett penseldrag av verklighet i min fantasibild av Estlands svenskbygder i julisol.

Edvin Lagman.

FOLKLIV PÅ RUNÖ

Vid läsningen av C. Russwurms, F. Ekmans och E. Kleins framställningar om Runö förnimmer man snart den betagenhet, som ligger under författarnas vetenskapliga framställning och ger den ett speciellt liv. Denna förälskelse i forskningsobjektet är inte svår att förstå: den åldriga svenska idyllen i Rigaviken var ett i detalj i enlighet med särskilda krav utformat samhälle, där människorna levde ett i yttre och inre måtto rikt nyanserat liv.

Det lilla, väl isolerade samhälle, som Runö utgjorde, hade under århundradenas lopp fått sin egen karaktär och sitt eget kynne. Grundstommen — det som konstituerade samhället som svenskt — var givetvis arvegods från tiden före bosättningen på ön. Svenskt språk, svenska sedvänjor, svenskt dräktskick och väl även svensk rättsuppfattning på Runö torde sålunda härröra från tiden före åtminstone 1340-talet, då svensk befolkning för första gången omnämnes på Runö. Speciella drag i runökulturen utbildades emellertid vartefter genom anpassningen till levnadsbetingelserna på ön. För den, som kommit i nära beröring med runösamhället, måste det framstå som harmoniskt och välbalanserat mot bakgrunden av de förutsättningar det erbjöd.

Ur den rikt nyanserade folkliga kulturen på Runö må här några karakteristiska drag anföras.

Sedan äldsta tid synes säljakten ha varit det mest framträdande näringsfånget. Redan i den urkund från den 28 juni 1341, som reglerade runöbornas skatteplikt, bestämmes: Van den Meerefischen auer, de se inthgemeene nömen, vnd van allen andern fischen de se fangen auer de nodtorft tho ethende, scholen se den teinden geuen (Men av havsfiskar — sälar — vilka de vanligen fångar, och av alla andra fiskar, som de fångar utöver vad de behöver till mat, skall de ge tionde). Även själva namnet Runö torde ha samband med öbornas näringsfång: det anses nämligen på goda grunder innehålla det lettiska ordet *ruõnis runis* (lit. *ruinis*) 'säl'. Ön kallas av letter och liver *Ruõnja salu, Runju sola, Runõmo*, dvs sälarnas ö.

Jakten och fördelningen av bytet hade lett till en speciell institution i runösamhället: de s. k. *sel-sena*, sälfångstbolagen. Ordet är egentligen estniskt — *selts* — och betydelse 'sällskap' eller 'bolag'. Denna organisation avsåg vinterns säljakter på isen. Den sysselsatte ett stort antal personer och grep djupt in i samhällslivet. Enligt de kyrkoboksutdrag, som Ekman anför i sin bok om Runö, fanns det 1727 två *selser*, i senare tid var de emellertid tre. 1727 överenskoms, att den som uppsätligt "förbryter sig" mot sitt eget *sels*, skall mista sin andel i jaktbytet, medan förseelse mot det andra laget sonas med penningböter till kyrkokassan eller kroppsstraff. Man får också den upplysningen, att lagen styres av var sin "laghman", väl pastorns staving av det in i senaste tid gängse

"lagsman". Man kan räkna med att det sedan äldsta tider funnits en sedvanerätt, som reglerade jakten och bestämde i de många intressekonflikter, som givetvis måste uppstå mellan deltagarna. Dock har väl dessa regler aldrig varit uppskrivna, utan har endast existerat i vars och ens medvetande.

1846 beslöt byrätten med pastor Carl Hellén vid protokollet att formulera och nedskryva stadgandena rörande säljakten organisation. Dessa stadgandena — som återges av Ernst Klein i boken Runö s. 238 f — var i stort sett gällande ända till samhällets upplösning 1944. Från varje hushåll inom selset skulle så många karlar som fanns ge sig ut på isen, och selset skulle hålla samman, intill dess att båtarna började fara ut på sälfångst i Rigaviken och Finska viken.

Upptagningen av en gosse i selset skedde enligt gammal sed med en välkomstdryck, som ynglingen bestod. I äldre tider skulle han bjuda på 3 stop brännvin; sedan brännvin inte längre framställdes på ön blev det i stället öl, av vilket naturligtvis en större kvantitet gick åt. Upptagningsgillet kallades *giva hinsning*. Motsvarigheter till uttrycket finns i flera svenska dialekter (*hönsa, hönsning*). I danska, norska, tyska och holländska lär besläktade ord förekomma.

Säljakten skedde på olika sätt: på isen, från båt osv. På senare tid var väl sälbössan det vanligaste redskapet — om man nu kan kalla en bössa så — men därjämte förekom naturligtvis harpuner. Runöborna hade rykte om sig att vara framstående prickskyttar, och man grips av beundran för deras träffsäkerhet, när man ser vapnets enkla konstruktion och siktanordning. Sälbössorna hade — precis som de gamla nordbornas svärd — sina egna namn "Stoalbyse", "Masostocken", "Rissu", "Toll", "Laudamees", "Drabantn", "Girta" osv, under vilka de var kända av alla karlarna i byn.

Reglerna för jakten och bytets delning var många och måste följas noggrant, för att systemet skulle fungera.

I äldsta tid har säkerligen sälfångst från stränderna ägt rum även på Runö, men generationers ihärdiga jagande torde ha skrämt bort djuren från ön. Sedan länge företogs höstresor till öar och stränder runt om i Östersjön. Av byrättens protokoll den 28 jan. 1860 framgår, hur dessa resor var organiserade och vilka trakter som runöborna regelbundet besökte i äldre tider. Detta dokument ger uttryck åt en fullkomligt suverän uppfattning om runöbornas jakträtt i Östersjön. I § har följande ingress: "Emedan tidt och ofta klagomål höras deröfver, att den, som vill i hemlighet och med list söka åtkomma den andras Fiskläger för Skälskytte der Runöborna på stenar somrar och höstar af ålder pläga vistas på kusterna af Riga och Finska vikarna i Finland och Ryssland, skulle dessa Sjähl fångstplatser till namn och belägenhet

Den gamla kyrkan var ett pittoreskt inslag i bebyggelsen på Runö.

uppgifvas och uti Rättens protokoll intagas, hvilka befunnos vara följande och af ålder tillhöra nedanstående Runoer”.

*Pyttis socken Kråkö*n med omliggande skär besatts av Isak Mass, Joh. Noggis, Henrik Bergs och Arvid Mass, och i *Koivisto socken* ägde de fiska på Kalfgrundet samt på det under Fredrikshamn lydande *Majasaari* osv.

Ingen runöbo fick med svek, list eller ränker söka åtkomma någon av de platser, som upptages i protokollet. Brott mot förbudet straffades med 25 käppslag vid ”stupstocken” (*stup* ’stryk’). Detta gällde naturligtvis inte i senaste tid.

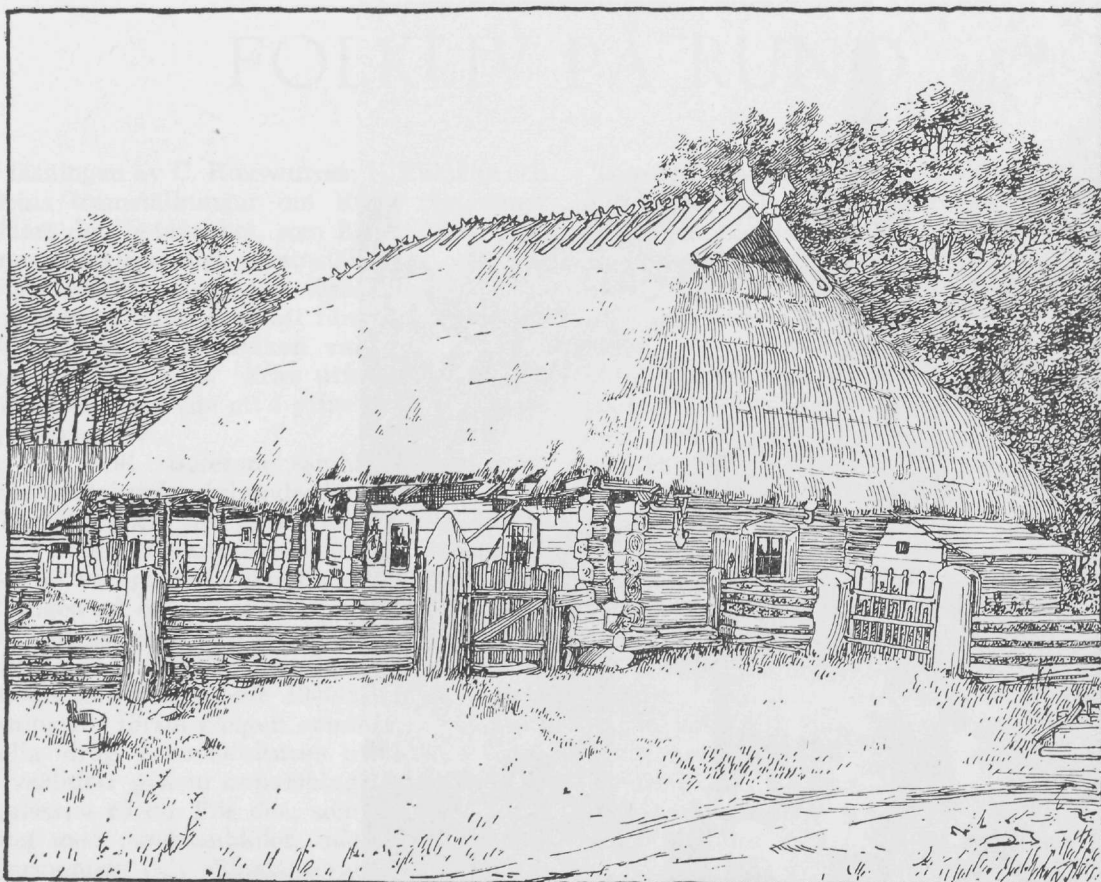
Förutom sälfångst bedrevs givetvis även fiske i stor utsträckning. Övriga näringsgrenar var jordbruk och boskapsskötsel, vilka företrädesvis skötes av kvinnorna.

Arbetsättet hade en prägel, som det fått under århundradenas lopp. Det lilla samhället var betjänt av en långt gående samverkan. Detta har vi redan sett i fråga om sälfångsten. Samma gällde även i många andra sammanhang, där de olika

gårdarna var beroende av varandra. Härur spirade en tilltalande gemenskapskänsla, som fortfarande den dag som i dag är. Omständigheterna nödgade till att följa orden ”bären varandras bördor”, och kravet på hänsyn till omgivningen skapade dessa glada och harmoniska människor, som man tycker att runöborna är.

I ett gammalt traditionsrikt samhälle spelar årscykeln en utomordentlig roll. Så även på Runö. Livet fick sin fasta rytm genom det stora antal bemärkelsedagar, som på traditionellt sätt iakttagits sedan urminnes tid.

Tönnesmiss den 17 jan. firades svinen och därvid åts svinhuvud, till *Påvelsmäss* den 25 jan. skulle man ha hemfört all ved för året. *Koinnmiss* den 2 febr. kallades också *lihl juldain*, då gick nämligen kvinnorna klädda som på juldagen, man åt kokt kohuvud och inställde större arbeten. *Mattmiss-dain* den 24 febr. synes ha betecknat en vändpunkt, då vintern gav vika; man trodde, att ”maskarna i jorden vända näsan uppåt” vid den tiden.

HANS WERNER, RIGA.

BAUERNHAUS.

Veckorna kring *Mattmiss* ansågs gräsälarna föda sina ungar och "börja gräva sig fram ur isen". Bästa sälskyttet ansågs vara på *Mattmissdäin*. Från denna dag började selsena "sitt i tallskein", steka fläsk och fisk och vakta på klart väder. *Koriesmiss* (Gregersmäss) den 12 mars börjar gräsälskutarna förstå sig på att krypa ned i sjön; kuten jagas då bort av modern för att sköta sig själv. *Moarmiss* (Mariemäss) den 25 mars åt man konjurer och tunga, och kyrkdräkten var denna dag svart å hui, emedan den infaller i fastan.

Fastgosdäin eller — förut — "feit tisdäin" hade man kokt grishuvud till mat. Veckan före påsk kallades *dimmelvecka*. Måndagen och tisdagen hade inga namn. De övriga var *skiär-otsdan*, *skiärtorsdan*, *lång-fredan*, *påsk-afton*.

På påskdagen skulle man upp tidigt och se "hur solen dansade upp", en sed som förekom även i andra estlandssvenska bygder. Ett säreget inslag i påskfirandet på Runö var de sedan gammalt brukliga bollspel, som alltid förekom de tre påskdagarna. De kallades "leik mjul".

Yrjasmäss den 23 april, den gamla "Örjansmäss", spelade på Runö inte en lika framträdande roll som i andra estlandssvenska bygder, där bl. a. tjänstefolk städslades från denna dag. *Valborgsmäss* den 1 maj hade inga särskilda märken. Kring *Kristi himmelsfärdsdag*, som var kyrkhelg, såddes korn och sattes potatis, och då kom rågaxen ut. *Johannisdäin* den 24 juni var kyrkhelg. Då bar kvinnorna blå kjol, blommigt förkläde, röda strumpor, "kalminks"-liv (brokigt-randigt köp-

tyg) och vit överdel. På kvällen före Johannisdagen brändes "johanneeld" — en gammal båt i en hög av ris — och ungdomen dansade på gräset. Midsommar- eller johannielden återfinnes i de andra estlandssvenska bygder och förekommer även i andra svenskområden, exempelvis Nyland. — Om det regnade på *Jakobsdäin* den 25 juli, skulle vintern bli mild, *Olsmässdagens* väder — den 29 juli — skulle bli höstens väder. Kring *Laversmiss* den 10 augusti skulle rågen sås, och *Bertmiss* den 24 augusti gick ålen ut från land. Så närmade sig hösten. *Mattsä* den 21 sept. kröp maskarna ned i jorden igen. *Mikialsmiss* den 29 sept. började hösten. Kvällen innan slaktades en kalv, ett får eller något annat, så att man fick äta nyslaktat på *Mikialsdäin*. I andra estlandssvenska bygder var denna dag sommarfolkets avfärdsdag. *Allhelgona* den 1 nov. tändes ljus på altaret i kyrkan, *Martmiss* den 10 nov. "sattes ankaret på väggen", ty då slutade allt fiske, höstslakten började och *reiarä* eller *martishestä* började sina karnevalsuptåg, som under olika dagar fortgick ända fram till jul.

Katersmiss den 25 nov. brukade *reiarä* vara framme igen. På Nuckö hade man den dagen i stället påhälsning av *katiana*, utklädda flickor. I december hade man *Niklasmäss* (6 dec.), *Lucia* — ingen lussebrud o. dyl. förekom — (13 dec.) och *Tomasmiss* (21 dec.), och så stod julen för dörren.

Julsederna var talrika, och här kan vi inte gå in på dem. En detalj kan vara värd att nämna. Jul-

Boken om
ESTLANDS SVENSKAR

som i förra numret av Kustbon utlovades till i maj, har genom ett tekniskt missöde med en del av illustrationsmaterialet blivit omkring en månad försenad. Den är nu tryckt och kommer så snart sig göra låter att distribueras till samtliga förhandsbeställare. Bruttopriset är kr. 32:—, inb. 36:—, förhandsbeställning medför som tidigare meddelats 25 % rabatt.

Utsändningen kommer tyvärr att fördröjas något till följd av julisemestrarna.

Ni som ännu inte beställt boken, gör det nu (på Kustbons adress) eller medtag pengar till Saltsjöbaden den 20 augusti, där Ni kan få den i samband med hembygdsdagen.

tomten motsvarades på Runö av *kincken*. Detta ord är förmodligen det lågtyska *Kindeken* med syftning på Jesusbarnet. På Gotland brukade barnen ställa sina skor i fönstret under julnatten för att *Kincken Jes* skulle lägga gåvor i dem. Bruket är vida spritt. I Österrike fästes önskelistan på fönsterblecket, för att *das Christkind* skall ta den, när det flyger förbi.

Årets bemärkelsedagar och de seder och bruk, som var knutna till dem, hade sina rottrådar djupt i en förgången tid, ofta i medeltiden, innan inflyttningen till Runö ägde rum.

Ett markant drag i bygdens ansikte är folkdräkten. Runökvinnan bar en i detalj bestämd klädsel, som företedde en mångfald växlingar beroende på civilstånd, grad av sorg och helger.

Ett jämförande studium av dräktskicket i olika bygder och länder kan leda till resultat av stort värde. Ernst Klein i sin bok och Anna-Maja Ny-lén i Kustbon nr 2, 1960 har påpekat ett antal intressanta förhållanden i runödräkten. De manliga plagg, som gick under benämningarna *skiutvamsa* och *posavamsa*, är av en typ, som dräktforskarna anser härröra från förhistorisk tid. Dylika skjortliknande överplagg lär i Sverige finnas bevarade endast i vissa delar av Norrland. Jordfynd från Slesvig visar, att sådana persedlar funnits på nordiskt område redan på 300—400-talen e. Kr. De långa, i skorna nedstoppade och med skoremarna omlindade byxorna är ett annat plagg, som anses vara av fornnordisk typ. Samma förekommer hos lapparna, som anses ha tagit intryck från nordiskt dräktskick. *Mjuka hudskor*, skurna i ett stycke och formade kring foten medelst ett snöre — *fäng* — som trädde genom tätt sittande hål i kanten, användes överallt på estlandssvenskt område. Skotypen har haft stor spridning både på baltiskt och slaviskt område, och den har också använts i Sverige. I Särna, Dalarna, fanns den kvar ännu på 1800-talet.

Benämningarna *sku* och *fäng* är gamla nordiska ord, och det är troligt, att skotypen hos estlandssvenskarna härrör från nordiskt område.

Flickors och gifta kvinnors hälso-
tillstånd
(Från Nuckö)

Giftas är he, som är endan åt tårasfålkes häilsa — — —. Jaja, ongman, tö ska änt språk mot grall! Tå dor än ära flickar, så ränn dor näsana e være som båda stor herrskaps tåldmärrar, sjotta gånger om daen om de ver arbetsjärke. Häm ha tå äitt hågg herd, än dor ha klaga se, än dor ha have noan fail grall? Man tå dor ha bluve giftar — —, om dor tå sko rel se å gära noa, så spål båra inolvana ptoinnade, ptoinnade ute dor, å sås bäre dor mä äitt gå å ink se å koitt se å for rå främ äldre miggana: vai håla rät ska våra bätra mot inabärsfailathaite — — —, te låta hlå ådor, åldor te låta kopp?

(Giftas är det, som gör slut på kvinnfolkens hälsa — — —. Jaja, unge man, du skall alls inte säga emot! När de är flickor, så ränner de med näsan i vädret som riktiga herrskapslandämärrar sjutton gånger om dagen omkring dig i arbetet. Vem har väl då någon gång hört, att de har klagat över att de har något ont (fel)? Men när de har blivit gifta — — —, om de då skall röra på sig och uträtta någonting, så spelar inålvorna "ptoinnade, ptoinnade" i dem, och så börjar de gå och jämra och klaga i ett och fråga de äldre kvinnorna till råds: vad är manne bäst mot invärtesfel — — —, att låta slå åder eller att låta koppa sig?)

I *kvinnodräkten* återfinnes drag, som är svenska, så t. ex. i tillskärningen av överdel och överdelssärk, veckning osv. Till kvinnodräkten på Runö hör ett stort schalliknande ytterplagg av vitt ylle, *huitt veip*, till högtidsbruk. Det är en av de ålderdomligaste dräktdelarna med stor spridning på baltiskt och slaviskt område. Även i Sverige har det levat kvar på enstaka ställen till på 1800-talet: på Öland i det s. k. *täpa*, i ärmklädet i Orsa (Dalarna) och Häverö (Uppl.). *Veip* är ett nordiskt ord (*vepa*) och utgör alltså en språklig anknytning till nordiskt område.

Dessa exempel må vara nog för att belysa de intressanta perspektiv, som dräktforskningen öppnar i fråga om forna kulturförbindelser.

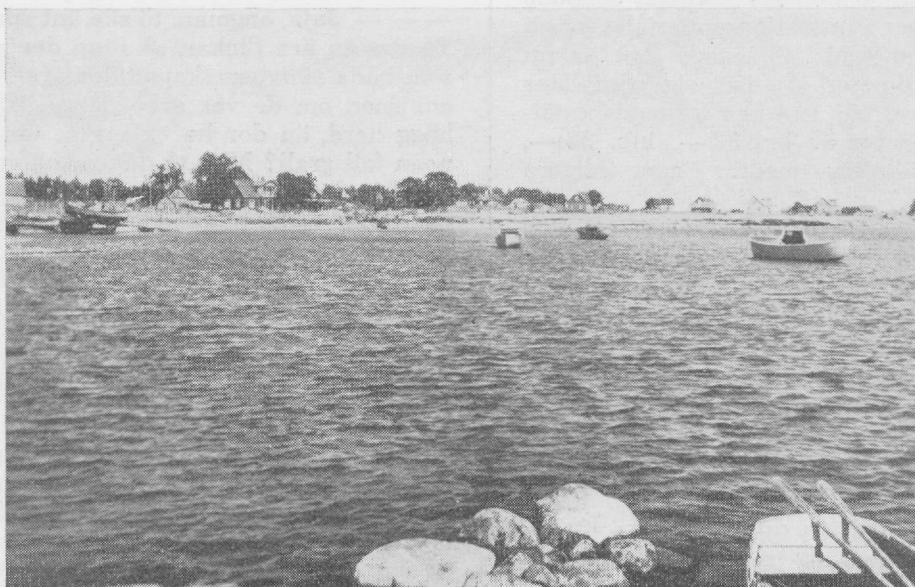
Här har nu ett fåtal karakteristiska drag i livet på Runö återgivits, så som det hade gestaltats under århundradenas lopp. Runö var en säregen och fängslande idyll, som lät oss blicka in i en förgången tid men också lät oss se, hur ett litet samhälle formas under vissa speciella betingelser. Denna idyll mötte ett hårt och oblikt öde. Vad havets stormar aldrig förmått, det gjorde krigets och storpolitikens virvelvindar: Runösamhället sopades bort — liksom så mycket annat vackert och värdefullt — när andra världskriget drog fram över jorden.

(Ur ett föredrag hållet på Statens historiska museum den 13 april 1961).

Edvin Lagman.

Emil Wikman:

NARGÖ BLEV DERAS HEMÖ

I augusti 1808 var en segelbåt på väg från Porkala skärgård till Sverige. Båten var gammal och bräcklig och läckte. Spriseglet var slitet, lappat och fullt med små hål. Lika dåligt var det beställt med klyvarseglet. Alla linor, skot, stag och rep var utslitna. Ett par åror som fanns i båten var svaga och bristfälliga. Under normala förhållanden skulle ingen ha begivit sig ut på havet med en dylik farkost. Båten hade nämligen använts enbart för fiske i den inre skärgården, innan denna havsfärd begynte. Men nu var det krig och därför togs den till användning för ändamål, som den inte alls var avsedd för.

Ombord på båten fanns fem soldater. En av dem hade korpalsband på sin uniform. De övriga var meniga. Alla fem var inskrivna i finska arméns rullor. Soldaterna var rekryterade från de finska soldattorpen. Deras modersmål var svenska och hemorten en nyländsk kustsocken. Det var friska och trevliga män.

De hade i mars månad fått order av sin bataljonschef att bevaka en landsväg nära intill Tavastehus stad och försöka att så vitt möjligt hindra ryssarnas frammarsch mot staden. Men den ryska hären hade gjort en kringgående rörelse och avskurit deras förbindelse med det truppförband de tillhörde. Då deras uppdrag misslyckats hade de sökt sig ned till kusten för att vid öppet vatten försöka komma sjövägen över till Sverige. Nu var de på väg, på flykt undan kriget. De hade ingen lust att bli tillfångatagna av ryssarna eller att råka i delo med de finska militärmyndigheterna. Att rymma var straffbart, och under pågående krig kunde man bli arkebuserad för att man svek sin fana.

Att det dröjt så länge, innan de kunnat sätta sina planer på att komma över till Sverige i

verket, berodde på att det hade varit svårt för dem att få köpa en båt för de pengar de förfogade över. Dessutom var det riskabelt att på våren och försommaren göra en dylik flyktfärd. Nätterna var för ljusa, man kunde ha blivit sedd. Men augustinätterna var mörka och risken för upptäckt var sålunda mindre än under de tidigare sommarmånaderna.

En morgon i gryningen hissade man segel och begav sig i väg. Männen kom lyckligt ut ur Pickalaans mynning. De seglade öster om Svinö och Kalvö ut på Wormöfjärden. Det blåste en frisk bris från norr. Seglet stod spänt som en boll. Med god fart passerades de yttersta skären och kobarna i Degerby skärgård. Kursen var ställd på Gåsarudd. De tänkte hålla sig till skärgårdsfaret, ty på så sätt var det mindre risk att komma ut på öppna havet, med dess faror och svårigheter. Ehur de inte hade med sig vare sig sjökort eller kompass för att kunna navigera rätt, var de dock vid gott mod. Flyktfärden föreföll att vara utförbar och på förhand bestämd att lyckas. Soldaterna litade på försynen och den Högstes beskydd och styrde med förtröstan västerut, där räddningen fanns. Nådde man den svenska kusten, så skulle det inte möta några svårigheter att få börja ett nytt liv. Det var de fullt övertygade om allesammans.

Korpralen — han hette förresten Fredrik — satt vid rodret. De övriga soldaterna satt eller låg i båten. Man skrattade, pratade och sjöng visor, berättade för varandra någon bygdehistoria, anekdot eller saga och tittade sig omkring på de bygder man seglade förbi.

Men så kom plötsligt en kraftig stormby. Utan att de observerade hur det gick till, brast styrbordsstaget och masten föll över bord på ba-

På denna och föregående sida: Motiv från Nargö.

bordssidan. Också klyvarseglet gick samma väg. Innan de visste ordet av, var de utan segel på båten. Seglen drev på vattnet ett gott stycke, utan att de hade möjlighet att bärga dem. När de med tillhjälp av årorna gjorde ett försök att nå dem, brast de ruttna träbitarna. Båten var segelös och på drift ut mot öppna havet, konstaterade Fredrik. Nordanvinden friskade i. De lämnade bakom sig de yttersta holmarna i Barösunds skärgård. Ingen människa såg eller hörde deras nödropp. Alla skär de passerade föreföll att vara öde och obebyggda. Vart var de på väg nu, sporde de varandra. Men ingen av dem kunde besvara denna fråga på ett tillfredsställande sätt.

Under tvenne dygn drev de långt ut på Östersjön. Men så mojnade stormen. Det blev lugnt och vackert väder. Sedan gick vinden över till väst och slutligen till sydväst. Det började blåsa på nytt, men nu från sydsidan. Först svagt, men så allt kraftigare och kraftigare. Båten fördes av vinden mot Estlands kust.

Någon egentlig livsfara var det dock inte för soldaterna i båten. Mat hade de försett sig med i tillräcklig mängd före avfärden från den by, de seglat ut från — belägen i Sjundeå socken. De hade med sig torrt bröd, salt fisk, rökta får-bogar och fläsk. Men blott en enda liten kagge med dricksvatten — tyvärr. Sådant hade de inte brytt sig om att ta med på färden. Dricksvatten skulle man nog komma över i tillräcklig mängd på de holmar man passerade, resonerade de vid avfärden. Nu började denna dyrbara vara tryta, och de måste införa ransonering. Korpral Fredrik övertog också befälet, befallde och manade soldaterna att vara lugna och besinningsfulla. Han fördelade maten i lika stora portioner åt envar av de fem, satte dem i tur och ordning att ösa vatten ur båten o. s. v. Båten hade börjat ta in vatten i oroväckande hög grad. Det ena spantet efter det andra började ge efter för påfrestningarna. En och annan våg började också slå in över relingen. Men alltjämt drev båten österut.

Då den fjärde dagen grydde, syntes äntligen

land föröver. Landet föreföll att vara en ö. Men vilken ö det var, visste de inte. Det gjorde ju strängt taget också detsamma, vad det var för en ö. Dit skulle de försöka styra båten efter förmåga och se, om de kunde komma i land. Det var deras enda utväg till räddning. Tanken på att nå den svenska kusten hade de övergivit. Vilket land det än var, så var det bättre att komma dit än att driva ute på Östersjön i en usel och läckande båt.

Det blåste nu full sydvästlig storm. Båten gungade på vattnet som ett nötskal. Soldaterna började bli sjösjuka, men ön närmade sig alltmer. När de såg sig om efter landningsplats, märkte de, att stranden var översållad med större och mindre stenar. Ingen vik eller hamn syntes till. De styrde på måfå rakt på land. Med ett brak stötte båten på en undervattenssten. De kastades allesammans i sjön. Båten sjönk och deras utrustning följde med båten i havets djup. Men soldaterna simmade och kravlade sig upp på stranden. De fick fast mark under fötterna, och det var dock huvudsaken. Våta, trötta och ur humör lade de sig under en stor yvig gran och somnade in omedelbart. Seglatsen var avslutad.

Följande morgon började flyktingarna vandra längs stranden österut. Varför de just valde denna riktning för sin vandring, gjorde de inte klart för sig. Det bara blev så. Inga människor syntes till. Ön föreföll att vara obebodd. Var detta fallet, så var deras belägenhet fatal. Utan mat och utan annan utrustning än kläderna på kroppen skulle de inte klara sig länge. Men de vandrade dock på och hoppades att slutligen komma till någon människoboning.

”Hej, gossar”, ropade plötsligt korpral Fredrik. ”Titta ditåt! Ser ni, där är ju en by. Hurra! Dit ska vi bege oss!” Sagt och gjort. Byn som de fick syn på låg öster om en hög vallgrav, vackert belägen invid stranden av en vik. Husen var små med torvtak och såg gråa ut. Men vad gjorde det! Där bodde i alla fall människor och män-

Estlandssvenska ramsor

1

Hait-ait-ait-ara,
hank e vår tåm ara?
Far gick e lada,
mor gick åt gjarda,
Mats ute hove,
Kärste vall mä fåre,
mä taska opa låre
å kamben e håre.

2

Min käpp å min kaim,
kome fälge me haim.
Min auar henge,
ja vill haim e senge.

3

Kråk-Jaak, Kråk-Jaak
hagd basta opp uta tak.
Kråka satt opa take
å språka mä sina dotor:
"Håt sko ve te vintorn gå,
tå ve frus om fota?"
"Ve sko flu te Danemark
å kep ni skuar."

4

Hoits e roa, fisk e skäre,
hogg gädde e nackan,
kast a e backan
å gaim opp a
te jölaftan.

5

Hans ha, Hans ha?
Huss fick dö vamsa?
"Ja gick te Pälasa.

Pälas mor kam baket me.
Såss spratt ja opa spikartake,
spikartake gjord knicks knäks.
Såss spratt ja opa veafloa,
veafloa gjord billdor balldor.
Såss spratt ja åt kåpple,
tår råka ja än ståka.
Ståkan gav ja åt fiskjarn,
fiskjarn gav fisk fåre.
Fisken gav ja åt häigärarn,
häigärarn gav hai fåre.
Haie gav ja åt tacka,
tacka gav vamsa.
Såss ja, såss ja,
fick ja ni vamsa."

6

Gullhena, gullhena,
lätt vårsole skin.
Molefläcken ör fläcken
lätt värile driv.
Klart opp e sonna
å molet ner e norda.
Gullbruna kam haim
å Räsquia blai bort.

1) Ramsan påstods stamma från Klottarp eller Sutlep.
2) En allmänt känd ramsa, som påstods stamma från Pasklep. 3) Denna ramsa påstods stamma från Vippal. 4) En i Rickul allmänt känd ramsa. 5) Sades stamma från Österby på Nuckö. 6) En vallramsas från Roslep.

ÖVERSÄTTNING TILL RAMSORNA

1. Hait-ait-ait-ara, var är våra de andra? Far gick till marknaden, mor gick åt gårdet, Mats till herrgården, Kersti vall med fåren, med taskan på låret och kammen i håret.

2. Min käpp och min namne, kom och följ mig hem. Mina ögon hänga, jag vill hem i sängen.

3. Kråk-Jak, Kråk-Jak högg upp bastun utan tak. Kråkan satt på taket och språkade med sin dotter: "Vart ska vi gå till vintern, då vi fryser om fötterna?" — "Vi ska flyga till Danemark och köpa nya skor."

4. Vyss i ro, fisk i skäret, hugg gäddan i nacken, kasta henne i backen och göm (upp) henne till julafton.

5. Hans hursa, Hans hursa? Huruledes fick du vamsan (rocken)? — "Jag gick till Pälås. Pälås-mor kom efter mig (började jaga mig). Så hoppade jag uppå vishustaket. Vishustaket gjorde (sade) knicks knäks. Så hoppade jag uppå vedflon, vedflon gjorde biller baller. Så hoppade jag åt hagen, där hittade jag en stake. Staken gav jag åt fiskaren, fiskaren gav fisk för (den). Fisken gav jag åt slätterkarln, slätterkarln gav hö för. Höet gav jag åt tackan, tackan gav vamsan. Så jag, så jag, fick jag nya vamsan.

6. Gullhöna, gullhöna, låt vårsole skina. Molnfläcken ur fläcken låt väderilen driva. Klart uppe i sunnan och mulet nere i nordan. Gullbrunan kom hem och Rödskyan blev borta.

niskor önskade våra f. d. krigare just nu gärna träffa. "Så ditåt bara", uppmanade Fredrik sina kamrater.

Vid ankomsten till byn gick soldaterna in i första bästa hus. Människorna som bodde i fiskarstugan talade svenska. De hade kommit till folk, som talade deras eget språk och var av samma ätt som de själva! Många minuter dröjde det inte, förrän soldaterna visste var de var. De hade landat på Nargö — Naaisaar, en ö där det i århundraden bott svenskar.

Fredrik och en annan soldat stannade kvar i byn för all framtid. De gifte sig med flickor från byn och bildade familjer och växte med tiden in i samhället. De smälte samman med de övriga fiskarefamiljerna och blev stamfäder för släkter, som i generationer framåt bodde på ön. Nargö hade fått tillskott till sin befolkning genom två unga, friska, starka karlars ankomst. De övriga tre soldaterna sökte sig sedermera tillbaka till det erövrade Finland.

(Enligt en folklig berättelse från Nargö.)

Johan Wallin 50 år

Den 14 april firade ingenjör Johan Wallin från Ormsö sitt halvsekeljubileum i sitt vackra hem i Stocksund.

Jubilarens liv och verksamhet har alltsedan pojkåren kännetecknats av en sällsynt stor portion energi och framåtanda. Han tillhör den sorts människor som synbarligen lyckas med allt de företar sig. Redan i unga år hemma i Hullo gjorde han sig allmänt känd, främst då genom tillämpande av nya metoder inom fiskerinäringen och genom ett framgångsrikt och intresserat deltagande i den unga estlandssvenska idrottsrörelsen. Under sommarmånaderna ägnade han sin fritid åt rekordförsök på löparbanan och i kulringen och under vinterkvällarna på brottarmattan.

Som för så många andra av hans generations estlandssvenska ungdomar kom Birkas folkhögskola att öppna portarna för vidare studier. Då möjligheterna för vidareutbildning hemma var för trånga, tog han sig över till Sverige och genomgick en kurs på Tärna folkhögskola i Västmanland. Så småningom tog hans tekniska intressen överhand. Han offrade med sorg i hjärtat framtiden som bonde hemma på Hermas gård och köpte för sina sparslanter en biljett till Stockholm, fast besluten att skaffa sig teknisk utbildning. Efter hårt arbete — ofta dygnet runt — tog han efter några år ingenjörsexamen vid Stockholms Tekniska Institut. Estlandssvenskarna hade härmed i Wallin fått en av sina allra första ingenjörer. Hans kunskaper var i första hand avsedda för hembygden, men världspolitiken omkullkastade genom det andra världskrigets utbrott dessa planer, bland vilka elektrifieringen av hemön låg honom varmast om hjärtat.

Då de estlandssvenska flyktingbåtarna började anlända, sade den unge ingenjören beslutsamt upp sig från sin välavlönade anställning, skaffade sig en båt och satte på egen hand och med livet som insats igång en helt privat räddningsaktion. Hur många resor han företagit till sin hemö, hur många

Anders Tammgren 50 år

Den 24 april fyllde Anders Tammgren 50 år. Han är född i Rumpo på Ormsö i Estland. Efter några år i folkskolan i Hullo kom han som mycket ung till gymnasiet förberedande klasser i Hapsal, varefter han fortsatte sina studier i gymnasiet och tog studentexamen våren 1930.

Efter militärtjänstgöring i Estniska flottan fick han anställning vid statens järnvägar, där han var i tjänst ända till överflyttningen till Sverige. Under andra världskriget upplevde han som järnvägstjänsteman krigets oro och fasor, och han har många dystra minnen från ockupationen i Estland.

Våren 1943 anlände Anders Tammgren till Sverige, och här genomgick han olika kurser inom kontorsbranschen. Han har i många år haft anställning hos oljefirman Caltex. Anders Tammgrens person präglas av ärlighet, pliktkänsla och kamratskap, därför är han mycket omtyckt och har vunnit många vänner.

Anders Tammgren firade högtidsdagen på sitt sommarställe bland familj, släkt och vänner, och när han nu passerat det första halvseket önskar vi honom lycka till med nästa.

L. B.

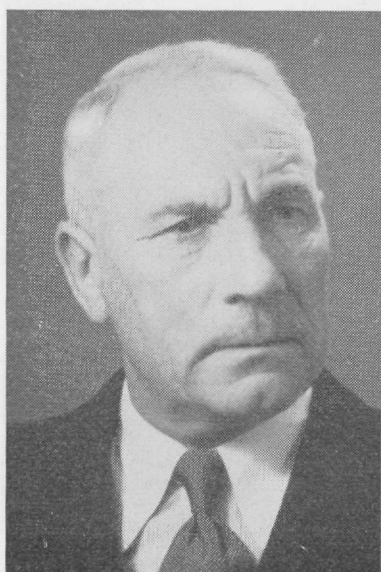
människor han räddat och vilka otroliga äventyr han upplevat i samband härmed, har Kustbons redaktion trots energisk bearbetning inte kunnat få honom att avslöja. Denna gärning kommer dock aldrig att bli glömd. Härom vittnade bl. a. de hyllningar som riktades till honom av hans många "besättningar" på 50-årsdagen.

Jubilaren ägnar sig numera åt egen verksamhet i den elektrotekniska branschen, på vilket område han i vida kretsar gjort sig ett namn som framgångsrik företagare och uppfinningsrik konstruktör. Sina fritidsintressen delar han mellan SOV, där han sedan många år är styrelsemedlem, sina båtar och sin fagra ö i Roslagens famn.

L. B.

Julius Taman

in memoriam

Jag skulle ju skriva till Anders Stuve Julius. Jag hade att tacka honom för brev. Och jag hade mycket att fråga honom om.

Och så plötsligt får jag veta, att Julius Taman är död. Det blev tyst i mitt medvetande. Tiden stod stilla. Min kusin och vän och broder var borta.

Och nu, när jag samlar mig för att teckna en runa över den bortgångne, är jag tacksam för att min Herre förunnade mig att vara närvarande vid hans sista färd i Kumla kyrka den 11 februari 1961.

Julius Taman föddes i Korkis den 25 januari 1887. Hans mor dog vid hans födelse. Han gick i estniska folkskolan i Kors. Efter i Polen fullgjord värnplikt bodde han på sin fädernegård i Korkis, där han gifte sig med Johanna Kreutzweg. En tid idkade han kustsjöfart på Finland. Med livets allvar gjorde han tidigt bekantskap. Två barn dog i unga år.

Julius Taman blev kyrkvärd och vice ordförande i kyrkorådet i Kors. Han var även kommunalman och byns förtroendeman i Kloostri kommunalstyrelse, där han var kommunalnämndens vice ordförande. Under en lång följd av år var han ordförande i Svenska Odlingens Vänners lokalförening i Korkis. Sålunda kom han att i samarbete med N. Blees mången gång verksamt bidra till Korkis skolas fortsatta existens. Svenskheten i Korkis fick under de sista åren ofta sitta hårt emellan inför myndigheterna, och vid sådana tillfällen behövdes en man med Julius Tamans resning för att klara upp mellanhandena. Och till sist vid överflyttningen till Sverige 1944 hade han hand om all skriftväxling mellan korkisborna och kommittén i Reval.

I Sverige har den bortgångne hela tiden haft sin verksamhet i Kumla. Vid sitt hastiga frånfälle den 6 februari efterlämnade han maka, son och

Joel Nyman

in memoriam

Den 9 juni avled Joel Nyman, tjugo dagar innan han skulle ha fyllt 79 år. Han hade måst lämna sitt hem i det sommarfagra Stortorp utanför Stockholm för att få vård på Ersta sjukhus, och där kom döden efter endast ett par dagar.

Med Joel Nymans namn är allt väsentligt i estlandssvenskarnas historia under mer än tre årtionden förknippat. Han levde med i och ledde på viktiga punkter skeendet under den sprudlande utveckling, som Estlands svenskbygder genomgick årtiondena efter sekelskiftet. En obotlig sjukdom bröt i förtid hans hälsa, men under de år han var verksam, satte han djärvt och skickligt in sin kraft och initiativriktighet i svenskbygdens kulturarbete.

Joel Nyman var son till den gamle kulturkämpe Johan Nymann på Nuckö och hans

dotter jämte måg och barnbarn. Många korkisbor och församlingsbor ifrån Kors följde honom till graven. Ja, det tyckte mig, som om hela den gamla bygden skulle ha deltagit i sorgen.

Jordfästningen förrättades av kyrkoherde Koolmeister från Stockholm. Bland nedlagda kransar märktes en ifrån estniska församlingen i Kumla och en ifrån estniska scouter därstädes. För hans insatser på det kommunala och kyrkliga området och för hans arbete i Svenska Odlingens Vänners tjänst talade undertecknad. Vid graven talade även hans son Elmar, hans måg samt hans granne från Korkis A. Winter.

Julius Taman! Vi alla som kände dig står sörjande vid graven och tackar dig för din arbetsdag och lyser frid över ditt minne.

Efter jordfästningen samlades begravningsgästerna till middag i dotterns hem.

A. Sg.

Den vackra staden

Vårt Gränna ter sig vackrast under våren,
när solen ler på körsbärsblommors prakt,
på äppelblom och gamla päronträden
och rosors mångfald invid bergets fot.

Där ligger Gyllne Uttern sagolikt
vid Vätterns vågor, som till ro sig lagt
och återspegla blåa himlavalvet,
och bort i väster skymtar Visingsö.

Men kyrkan med sitt torn mot himlen pekar,
en lummig grönska sluter den i famn.
I trädens kronor vinden sakta leker,
när fågelkören stämmer upp sin hymn.

Och Brahehus med mossbelupna murar
förtäljer minnen från förflutna dar.
När morgonrodnaden dess krön belyser,
det uti strålgans ej sin like har.

På slätten nedanför med rika skördar
syns daggen glittra över gröna fält.
När morgonsolen över berget stiger,
dess strålar lysa över stad och bygd.

Och han, Andrée, den store Grännasonen,
skall städs i minnet leva ibland oss.
Med säker hand han styrde över haven
mot Nordpol hän, men fann där sist sin grav.

E. R.

FAMILJENYTT

Födda

En DOTTER

Brita, född Treiberg, och **Bo Wiberg**
Södertälje BB den 4 mars 1961.

En SON

Vivi-Anne, född Folkesson, och **Gerhard Ahlkvist**
Södra BB den 9 april 1961.

Döda

Änkefru Agneta Appelblom, född Grundström den 17 november 1878 på Ormsö, avled den 4 april 1961 på Kustbohemmet, Ramsö, Vaxholm.

Änkefru Agneta Beckman, född Peterberg den 22 sept. 1874 på Ormsö, avled den 1 maj 1961 på Rosenlunds Vårdhem, Stockholm.

Johan Dykström, född den 9 april 1882 på Runö, avled den 16 april 1961 på Össeby Garns ålderdomshem, Brottbj.

Änkefru Gertrud Fält, född Hallman den 22 januari 1873 på Ormsö, avled den 13 februari 1961 i Mörby.

Hans Hedenström, född den 10 sept. 1878 på Ormsö, avled den 30 april 1961 på Kustbohemmet, Ramsö, Vaxholm.

Änkefru Maria Kornblom, född Nee den 20 februari 1890 på Ormsö, avled den 27 mars 1961 i Stockholm.

Mathias Nilsson, född den 9 november 1898 i Rickul, avled den 3 juni 1961 i Stockholm.

Änkefru Agneta Nyblom, född Liljebäck den 8 aug. 1867 på Ormsö, avled den 18 maj 1959 i Stockholm.

Joel Nyman, född den 29 juni 1882 i Sutlep, avled den 9 juni 1961 i Stockholm.

hustru Tio. Han avlade folkskolläraryxamen i Hapsal 1904 och tjänstgjorde därefter vid skolor i svenskbygden. När den första sexklassiga estlandssvenska folkskolan kom till — i Hullo på Ormsö — blev han dess föreståndare. Det var ett officiellt erkännande han sålunda rönt för en vida känd pedagogisk skicklighet.

Skolan och arbetet inom denna var utgångspunkten för en vidsträckt verksamhet. Joel Nyman hade redan 1906 begivit sig till Sverige för att studera folkbildningsförhållanden. Han genomgick samtidigt en vinterkurs vid Tärna folkhögskola i Västmanland. Sommaren därpå återfinner vi honom vid Nääs slöjdseminarium i Västergötland. Från Sverige-vistelsen återvände han med nya friska idéer till Estlands svenskbygder.

Så ser vi hans namn i samband med tillkomsten av kulturföreningen Svenska Odlingens Vänner, Svenska Lärarförbundet, Nuckö Nykterhetsförening och den kooperativa rörelsen i svenskbygden. Genom föreningen "Kamratringen", som han grundat, spreds svensk sång och svenska lekar i bygderna, genom hans förmedling bereddes frielevsplatser för estlandssvensk ungdom vid lantbruks- och folkhögskolor i Sverige, han kämpade aktivt för tillkomsten av Birkas folkhögskola och Svenska gymnasiet i Hapsal, de bildningsanstalter, som under sin korta tillvaro skulle spela

en så viktig roll för utvecklingen av estlandssvenskarnas materiella och andliga kultur.

Joel Nyman var — som sig bör — även en rapp publicist. Kustbon, till vars grundare han hörde, hade i honom en flitig medarbetare. Signaturen "Farbror Svenske" återfinnes i många årgångar, och de artiklar som signerats så spred Joel Nymans tankar och idéer till de estlandssvenska hemmen.

Det är omöjligt att i en kort runa teckna en nyanserad bild av en personlighet som Joel Nyman. Ett drag hos honom fullständigt dock bilden: hans kampglädje. Många duster utkämpade han med svenskhetens vedersakare bland esterna. Han fick många fiender på det hållet, men det avskräckte honom icke.

Joel Nyman förunnades lyckan att se sitt arbete bära frukt i rikt mått. Men det stora skeendet i världen skulle snart bryta in över hans bygder och kullkasta allt. Kriget kom, och han följde med flyktingströmmen västerut över Östersjön. Sverige hade redan tidigt blivit hans andliga hemland, och han kom inte hit som en främling. Och nog måste väl minnet av de glada arbetsåren i Estland ha förgyllt hans ålderdom, ty han hade ju mer än mången annan berett sitt folk, så att det utan större besvär kunde börja ett nytt liv i Sverige.

Edvin Lagman.

Eduard Fredrik Ribohn, född den 15 okt. 1897 på Nuckö, avled den 3 april 1961 i Stockholm.

Änkefru Maria Ribon, född Zeisig den 12 febr. 1892 på Nuckö, avled den 6 april 1961 i Stockholm.

Änkefru Agneta Rosenblad, född Söderlund den 17 okt. 1882 på Ormsö, avled den 28 mars 1961 i Stuvsta.

Anders Rönnberg, född den 13 januari 1895 på Ormsö, avled den 8 mars 1961 i Gustavsberg.

Fröken Mari Sandberg, född den 26 februari 1882 i Rickul, avled den 2 november 1960 i Hallstahammar.

Änkefru Katarina Strandberg, född Söderholm den 14 okt. 1873 på Ormsö, avled i april 1961 i Fidenäs på Gotland.

Änkefru Olga Sääw, född Westerman den 2 sept. 1897 i Rickul, avled den 14 december 1960 i Vällingby.

Änkefru Katarina Åkerman, född Valberg den 7 januari 1879 på Ormsö, avled den 11 april 1961 på Rosenlunds Vårdhem, Stockholm.

Anders Österlin, född den 23 juni 1879 på Ormsö, avled den 16 mars 1961 i Vänge på Gotland.

Vår kära Mor
Farmor och Mormor

Agneta Beckman

* 22 november 1874

har i dag stilla och fridfullt ingått i det eviga hemmet, älskad och saknad av oss, åldrig syster, övrig släkt och vänner.

Stockholm den 1 maj 1961

Ditt älskande hjärta har slutat att slå,
Din tjänande hand har domnat.
Din tröttade fot behöver ej gå,
i Jesu armar du somnat.
Tack, Mor, för kärlekens gärning så god!
Vi mötas igen, lilla Mor, hos Gud en gång.

Vår kära Mor,
Mormor och Farmor

Maria Kornblom

* 20/2 1890

† 27/3 1961

Djupt sörjd och saknad

Karin och Lennart

Hans-Rune

Anders och Iris

Britt-Mari, Jerker, Ove

Johan

samt övrig släkt och vänner

Det finns ett löfte från en gammal sägen,
att modersögat aldrig slocknar ut.
Det sprider solig strålgång över vägen
och följer oss till livets slut.
Så följer oss Din kärlek rik och stor.
Hav tack för allt, Du kära lilla Mor.

Vår kära Mor

Gertrud Fält

— f. Hallman —

född d. 22 jan. 1873 på Ormsö insomnade lugnt och stilla på Mörby lasarett den 13 febr. 1961

Sörjd och saknad av

Maria och Katarina

Tack, Mor, för ljuset som Du lät
på barndomsstigen falla.
Tack, Mor, för Dina tusen fjät
och Dina mödor alla,
Din störda ro, Din tysta strid,
Din kärlek varm, Din ömhet blid.
Allt gott som vi fått röna,
Må Herren Gud belöna.

Vår älskade Syster,
Faster och Moster

Agneta Appelblom

— f. Grundström —

född den 17 november 1878 på Ormsö
insomnade lugnt och stilla på Kustbohemmet
den 4 april 1961.

Sörjd och saknad, men i tacksamt minne
bevarad av oss:

Syskon, Syskonbarn, Syskonbarnbarn,
släkt och vänner

Nu har Du nått målet, och resan är över,
För evigt Du fröjdas därhemma hos Gud,
Där aldrig för stormar Du frukta behöver.
Vad lycka och sällhet för Frälsarens brud!

Min älskade Far,
vår kära Bror

Hans Hedenström

född den 10 september 1878 på Ormsö
avled d. 30 april 1961 på Kustbohemmet, Ramsö
Djupt sörjd och saknad av oss
Son, Systrar, Barnbarn
samt övrigt släkt och vänner

Begråt mig ej, nu är jag lycklig vorden,
Min plåga slutad och min ande fri.
Jag lämnat Er jag älskat mest på jorden,
För att hos Gud än mera lycklig bli.

Min älskade Make,
vår käre Far, Morfar och Farfar

Mathias Nilsson

* 9 november 1898
insomnade stilla i dag. Djupt sörjd och
saknad av oss, moder, syskon, övrig släkt
och vänner

Kärrtorp 3 juni 1961

AGNETA

Barnen

Barnbarnen

Uttröttad själ finner vila
Vila vid Frälsarens hjärta
Slut är all nöd och all smärta
Fridens hemland jag nått.

Vår käre Moster

Mari Sandberg

född den 26 februari 1882 i Rickul
död den 2 november 1960 i Hallstahammar

Systerbarnen

Här vi skiljas från varandra.
Här är möda, sorg och strid.
Men uti den gyllne staden
snart vi mötas få i frid.

Vår käre
f. folkskolläraren

Joel Nyman

född den 29 juni 1882 i Sutlep
död den 9 juni 1961 i Stockholm

Innerligt sörjd och saknad

MATHILDA

Manfred och Ingegerd

Agneta Johan Styrbjörn

Öppnas för mig den dunkla port,
bakom vars rigel förvaras
jordlivets mål på helig ort,
där alla frågor besvaras,
jublar jag högt ditt fadersnamn,
skådar jag, sluten i din famn,
Fader, din kärlek förklarar.

Sv. ps. 29: 5.

Vår käre Syster,

Änkefru

Olga Säaw

— f. Westerman —

född den 2 september 1897 i Rickul
död den 14 december 1960 i Vällingby

Sörjd och saknad av

Syskon och Syskonbarnbarn,
släkt och vänner

Där jag evigt stilla lutad
höja skall min lovsångs ljud.
O, vad fröjd att hemma, hemma
evigt skåda Herren Gud.

Våra kära släkting

Agneta Rosenblad

— f. Söderlund —

född den 17 oktober 1882 på Ormsö

död den 28 mars 1961 i Stuvsta

Sörjd och saknad, men i ljus och vackert
minne bevarad av släkt och vänner.

Skönt är att vila,
när krafterna domna.
Trött efter årens
möda och strid
skönt i den eviga vilan
få somna.
Vi önska Dig alla:
Vila i frid!

Min älskade Make,
vår käre Far och Morfar

Anders Österlin

har i dag stilla insomnat i sitt 82:a levnadsår.
Djupt sörjd av oss, barnbarn, barnbarnsbarn,
släkt och vänner.

Vänge den 16 mars 1961.

MARIA

Maria och Nils

Karin och Henning

Agneta och Nils

Ida och Bertil

Ett strävsamt liv har slocknat ut,
En flitig hand har domnat.
Din arbetsdag har nått sitt slut,
Och nu i frid Du somnat.

Bemärkelsedagar

90 år

Anna Gineman, född Granberg den 10 augusti 1871, Nuckö
Dorotea Melders, född Bullers den 5 sept. 1871, Runö

85 år

Alexander Berkman, född den 9 juli 1876, Dagö
Johannes Freiman, född den 13 juli 1876, Rickul
Agneta Åkerman, född Liljeros den 3 augusti 1876, Ormsö
Maria Sedman, född Välja den 5 augusti 1876, Nuckö
Kristoff Engman, född den 24 augusti 1876, Rickul

80 år

Olga Öberg, född Flantz, den 1 juli 1881, Dorpat
Alexander Schneider, född den 9 juli 1881, Reval
Elsa Weckman, född Komulainen den 19 juli 1881, Reval
Anna Alström, född Rank den 9 augusti 1881, Ormsö
Anders Heyman, född den 21 augusti 1881, Rickul
Katarina Lindros, född den 6 september 1881, Ormsö
Lisa Kärras, född den 13 september 1881, Nuckö
Maria Berman, född Nurkberg den 21 sept. 1881, Korkis

75 år

Agneta Sjöström, född Liljebäck den 14 juli 1886, Ormsö
Lovisa Erkas, född Engman den 23 juli 1886, Odensholm
Maria Nyblom, född Grundsten den 27 juli 1886, Ormsö
Magdalena Björk, född Lorentz den 29 juli 1886, Runö
Maria Rosenblad, född Järnström den 30 juli 1886, Ormsö
Gertrud Sjöström, född Lilja den 7 aug. 1886, Ormsö
Edvard Westerblom, född den 17 aug. 1886, Odensholm
Lovisa Wikstein, född den 29 augusti 1886, Reval
Alexander Boitsov, född den 1 september 1886, Reval
Anna Velin, född Jöers den 2 september 1886, Nuckö
Maria Moll, född Alström den 10 september 1886, Ormsö
Anna Bombas, född den 19 september 1886, Nuckö
Maria Dyrberg, född Vesterby den 21 sept. 1886, Rickul
Gertrud Alkvist, född den 23 september 1886, Ormsö
Katarina Alström, född Lindström den 25 sept. 1886,
Ormsö
Katarina Dahl, född Aspelin den 25 sept. 1886, Ormsö

70 år

Johannes Elfvingren, född den 1 juli 1891, Rågöarna
Elvine Timmerman, född Simonson den 4 juli 1891, Nuckö
Agneta Söderlund, född Nilsen den 9 juli 1891, Ormsö
Lena Backman, född Poori den 17 juli 1891, Hapsal
Ellen Julie Herta Tederke, född den 17 juli 1891, Uljast
Lars Hammerman, född den 19 juli 1891, Ormsö
Anders Förberg, född den 20 juli 1891, Ormsö
Kristof Freiman, född den 24 juli 1891, Nuckö
Martha Tanseri, född Ambros den 28 juli 1891, Nuckö
Maria Palmberg, född den 31 juli 1891, Nuckö
Anders Stenholm, född den 7 augusti 1891, Ormsö
Anders Engdahl, född den 8 augusti 1891, Ormsö
Johanna Maria Tönisson, född Lindgren den 8 aug. 1891,
Vippal
Oskar Bedman, född den 23 augusti 1891, Rickul
Johannes Adolf Freiman, född den 23 aug. 1891, Nuckö
Johannes Koppelman, född den 3 september 1891, Vippal
Hans Bergström, född den 12 september 1891, Ormsö
Kristian Ekström, född den 22 september 1891, Runö
Hertha Emilje Jesmin, född Ochsner den 22 sept. 1891,
Narva

Katarina Liljebäck, född Rosenkvist den 23 sept. 1891,
Ormsö

Maria Hallman, född Blomberg den 26 sept. 1891, Rickul

60 år

August Heindrich Mathiesen, född den 1 juli 1901, Nuckö
Alexander Koppamees, född den 2 juli 1901, Nuckö
Johan Nyman, född den 7 juli 1901, Ormsö
Edvard Freiman, född den 8 juli 1901, Nuckö
Alice Irmgard Lindquist, född den 10 juli 1901, Reval
Maria Tomsson, född Ahlberg den 10 juli 1901, Ormsö
Irene Jürgens, född den 18 juli 1901, Reval
Ludmilla Saarna, född Rank den 25 juli 1901, Hapsal
Martha Grönberg, född Boman den 27 juli 1901, Nuckö
Alice Maria Küün, född Vachtel den 31 juli 1901, Reval
Georg Leopold Berggren, född den 1 aug. 1901, Reval
Linda Dahl, född Uusmann den 2 aug. 1901, Reval
Linda Rosalie Rosen, född Stein den 2 aug. 1901, Nargö
Anette Matsman, född Friman den 5 aug. 1901, Nuckö
Birgitta Fält, född den 6 aug. 1901, Ormsö
Martha Gering, född den 8 augusti 1901, Reval
Erna Atterman, född den 9 augusti 1901, Reval
Alexander Gjärdman, född den 14 aug. 1901, Nuckö
Anders Aspelin, född den 17 augusti 1901, Ormsö
Alide Sirel, född Luther den 17 augusti 1901, Nargö
Helena Mary Brus, född den 19 aug. 1901, Reval
Olga Nyman, född Tops den 25 augusti 1901, Kuivajõe
Alexander Koinberg, född den 26 augusti 1901, Nuckö
Konrad Treiberg, född den 28 augusti 1901, Rickul
August Bedman, född den 1 september 1901, Nuckö
Johannes Brunberg, född den 1 september 1901, Rickul
Anders Sandell, född den 3 september 1901, Ormsö
Sofia Thomsson, född Laning den 6 september 1901, Nuckö
Agneta Vesterblom, född den 15 september 1901, Ormsö
Karolina Elfvingren, född den 20 sept. 1901, Rågöarna
Helmi Palmkron, född den 28 september 1901, Korkis

50 år

Dagmar Elisabeth Sanvik, född Blees den 21 juli 1911,
Hapsal
Alide Vesterman, född Dyrberg den 21 juli 1911, Rickul
Evald Tanne, född den 1 augusti 1911, Ormsö
Rosalie Thomsson, född Pelmas den 1 aug. 1911, Rickul
Ida Heyman, född Brunberg den 6 aug. 1911, Rickul
Katarina Modin, född Fagerros den 6 aug. 1911, Ormsö
Maria Elisabeth Tönisson, född Vahtel den 10 aug. 1911,
Reval
Arthur Fagerström, född den 12 aug. 1911, Vippal
Ferdinand Treiberg, född den 18 aug. 1911, Rickul
Edith Samelberg, född Laving den 26 aug. 1911, Nuckö
Oskar Borrman, född den 27 augusti 1911, Rickul
Elfride Kasper-Berggren, född Grönberg den 3 sept. 1911,
Hapsal
Lars Blomman, född den 16 september 1911, Ormsö
Agneta Appelblom, född Notman den 19 sept. 1911, Ormsö
Magdalena Gran, född Palmkrona den 28 sept. 1911, Runö
Armilde Terese Suitsmart, född Bombas den 29 sept. 1911,
Nuckö
Rosine Tui, född Grenfeldt den 30 sept. 1911, Rickul